

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ДАВЛАТЛАРИНИНГ ҲАРБИЙ СОҲАДАГИ
ҲАМКОРЛИГИГА ОИД (ЎЗБЕКИСТОН ВА ҚОЗОҒИСТОН
МИСОЛИДА)

Омонуллаев Бобур
Мустақил тадқиқотчи

Аннотация. Мақолада икки давлатнинг ўзаро ҳарбий соҳадаги ҳамкорлиги таҳлил қилинади, ушбу жараёнларнинг тарихи, ривожланиши ва замонавий тенденциялар ёритиб берилади.

Калим сўзлар: ҳарбий ҳамкорлик, ҳарбий доктрина, мудофаа доктринаси, қуролли кучлар, мудофаа саноати, ҳарбий техника, қўшма-ўқув машғулоти, терроризм, диний-экстремизм, қурол-яроғ, оммавий қирғин қуроллари.

Annotation. The article analyzes the cooperation of the two countries in the military sphere, highlights the history, development and modern trends of these processes.

Key words: military cooperation, military doctrine, Defense Doctrine, armed forces, defense industry, military technology, joint-training, terrorism, religious-extremism, weapons, weapons of mass destruction.

Аннотация. В статье анализируется взаимодействие двух государств в военной сфере, освещается история, развитие и современные тенденции этих процессов.

Ключевые слова: военное сотрудничество, военная доктрина, оборонная доктрина, вооруженные силы, оборонная промышленность, военная техника, совместная подготовка, терроризм, религиозный экстремизм, оружие, оружие массового уничтожения.

Ўзбекистон ва Қозоғистон минтақада хавфсизлик, барқарорлик ва барқарор ривожланишни таъминлаш бўйича кўплаб муҳим масалаларни ҳал этишда муҳим рол ўйнамоқда. Икки томонлама муносабатларни янада чуқурлаштириш мақсадида икки давлат ўртасида ҳарбий соҳадаги ҳамкорлик кўлами тобора кенгаймоқда.

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ўртасида дипломатик муносабатлар 1992 йил 23 ноябрда ўрнатилган. Икки давлат ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи асосий ҳужжатлар 1998 йил 31 октябрдаги Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ўртасидаги абадий дўстлик тўғрисидаги шартнома ва 2013 йил 14 июндаги

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ўртасидаги стратегик шериклик тўғрисидаги шартномадир.¹

Икки давлат Марказий Осиё минтақасида тинчлик ва барқарорликни таъминлашда биргаликда самарали ҳамкорлик қилишга алоҳида аҳамият қаратадилар. Чунки уларнинг бир минтақада жойлашганлиги, ҳудудий яқинлиги ҳам таҳдидларга қарши биргаликда курашишларига сабаб бўлмоқда.

Жумладан, терроризм, диний экстремизм, нарқобизнес, қуро-л-яроғ контрабандаси, оммавий қирғин қуро-ллари тарқалиши каби таҳдидларнинг олдини олишда, уларга қарши курашишда ҳамжиҳатликда иш юритиш, шу билан бирга, Афғонистонда тинчлик ўрнатиш ҳам хавфсизлик ва барқарорликни мустаҳкамлашнинг муҳим омилларидан биридир.

Шунингдек, икки давлат ўртасидаги чегаларнинг умумийлиги ҳам ҳарбий соҳада ҳамкорлик қилишнинг омилларидан бири ҳисобланади.

2017 йил августида Ўзбекистон ва Қозоғистон мудофаа вазирликлари муносабатлар тарихида илк бор Ҳарбий ҳамкорлик режаси имзоланди.

Ўзбекистон ва Қозоғистон ўртасида имзоланган ҳарбий техникавий ҳамкорлик шартномаси 2018 йил февралда кучга кирган. Имзоланган ҳужжатда Ўзбекистон ва Қозоғистон мудофаа вазирликлари тезкор ва жанговар ҳарбий тайёргарлик ҳамда ҳарбий таълим соҳасида ҳамкорликдаги тадбирларни ўз ичига олган ҳарбий ҳамкорлик режасини тасдиқлашди.

Қозоғистон президенти Қ.Тўқаев 2019 йил 14-15 апрель кунлари Тошкентга расмий ташрифи давомида юртбошимиз билан Қозоғистон ва Ўзбекистон ҳаво мудофааси, ҳарбий аэродромларни таъмирлаш ва мазкур аэродромлардаги ҳарбий самолётларни кўриқлашда ҳамкорлик қилишга келишиб олишди.²

Шунингдек, ташриф давомида Марказий Осиёдаги хавфсизлик масалаларини, жумладан, халқаро терроризм, экстремизм, гиёҳванд моддалар контрабандаси, трансмиллий уюшган жиноятчилик ва ноқонуний миграция муаммоларини ҳал қилиш йўлида биргаликда иш олиб боришларини таъкидладилар ва ҳарбий шартномаларни имзолади.

Бундан ташқари, Ўзбекистон ва Қозоғистон Мудофаа вазирликлари ўртасидаги ҳамкорлик МДХ Мудофаа вазирлари кенгаши фаолияти доирасида кўп томонлама асосда амалга оширилмоқда. Шунингдек, Ўзбекистон ва Қозоғистон биргаликда кўшма ҳарбий таълим ва ўқув машғулотлари ўтказмоқдалар.

¹ Договорно-правовая база. <http://www.uzembassy.kz/ru/page/dogovorno-pravovaya-baza>, дата обращения 20.11.2023 г.

² https://central.asia-news.com/uz-Cyrl/articles/cnmi_ca/features/2020/02/14/feature-02. 2019-04-18

Хусусан, 2018 йил 10-16 июль кунлари Қозоғистоннинг Жамбил вилояти Матыбулоқ полигонида ўзбек ва қозоқ ҳарбийларининг қўшма тактик-махсус машғулотнинг биринчи босқичи бўлиб ўтди.³ Машқлар давомида қўниш турлари ва ҳарбий хизматчиларнинг тактик ҳаракатлари ишлаб чиқилиб, қозоқ ва ўзбек махсус кучлари дронлар, ҳарбий самолётлар ва бошқа ҳарбий жиҳозларни тунги жангларда қўллашга оид машқларни бажаришди.

Шунингдек, Ўзбекистоннинг Жиззах вилоятидаги «Фориш» полигонида 2018 йилнинг 21-25 июль кунлари бўлиб ўтди.⁴ Икки давлат ҳарбий хизматчилари афсоналарга кўра, чегара худудида жойлаштирилган шартли террористик гуруҳни аниқлаш ва йўқ қилиш, ярадорларни эвакуация қилиш, қўшинларни қўллаб-қувватлаш, юкларни етказиб бериш ва топшириш вазифаларини бажардилар. Ўқув жангида артиллерия воситалари, оташин участкалар, зенит қуроллари, гаубица ва ракета батареялари ишлатилган.

Бундан ташқари, Тошкент вилоятидаги полигонда Ўзбекистон ва Қозоғистон ҳарбий қисмларининг «Қалқон-2019» қўшма махсус-тактик машғулотлари 2019 йил 10-сентябрда бошланган машқлар доирасида ҳарбийлар чегарадан кириб келган шартли қуролли тўдаларни йўқ қилишди.

Шу билан бирга Ўзбекистон ва Қозоғистон “Армия - 2019” халқаро мусобақаларига мезбонлик қилишди.

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси Миллий гвардиялари ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш мақсадида, мазкур идора раҳбариятининг икки давлатга ўзаро ташрифлари уюштирилди ва Қозоғистон томони билан жамоат хавфсизлиги ва қонунийликни таъминлаш соҳасида қўшма машғулотлар ташкил этилди.

Ўзбекистон ва Қозоғистон минтақавий хавфсизлик масалалари бўйича муваффақиятли ҳамкорлик қилмоқда, ШХТ, терроризмга қарши кураш, сиёсий ва диний экстремизм, трансмиллий уюшган жиноятчилик ва барқарорлик ва хавфсизликка бошқа таҳдидлар бўйича қўшма ҳаракатлар тўғрисидаги шартнома иштирокчилари ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ўртасидаги ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорликнинг ҳозирги ҳолатини таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, 2016 йилгача мамлакатлар мудофаа идоралари ўртасида ҳеч қандай қўшма тадбирлар ўтказилмаган. 2017 йил бошидан бошлаб Қозоғистон томони билан ҳарбий ҳамкорлик мудофаа идоралари ўртасида ҳар йили тасдиқланадиган икки томонлама ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлик режалари доирасида амалга оширилмоқда.

³ Завершились военные учения Казахстана и Узбекистана. // Веб сайт-
<https://cis.minsk.by/news/9555/zaversilisvoennye-ucenia-kazahstana-i-uzbekistana>, 24.07.2018

⁴ Завершились военные учения Казахстана и Узбекистана. // Веб сайт-
<https://cis.minsk.by/news/9555/zaversilisvoennye-ucenia-kazahstana-i-uzbekistana>, 24.07.2018

Шу билан бирга, энг муҳим ўринни ҳарбий-стратегик ҳамкорлик, юқори даражадаги ташрифлар, кадрлар тайёрлаш ва кўшинларни жанговар мувофиқлаштириш бўйича ўзаро ҳамкорлик эгаллайди.

Бундан ташқари Ўзбекистон ва Қозоғистон ўртасидаги икки томонлама ҳамкорлик режасига мувофиқ 2018 йилдан бошлаб ҳар йили кўшма ўқув машғулотлари ўтказилмоқда. Фақат 2018-2019 йилларда икки давлат ҳудудида 4 та кўшма ўқув машғулотлари бўлиб ўтди.

Биринчи марта ўтказилган тактик ва махсус машқлар дўстона мамлакатларнинг келажакда ҳамкорлик қилиш ва шериклик салоҳиятини оширишга тайёрлигини намойиш этди. Мутахассисларнинг фикрига кўра, бундай маневрлар икки мамлакатнинг армия жамоаларини бирлаштиради ва ҳарбий хизматчилар том маънода тирсак ҳисси ва ягона мақсад ва вазифаларни ўзаро тушунишни ривожлантирадилар.

Шунингдек, ҳарбий-стратегик ҳамкорлик доирасида мамлакатлар ўзаро ҳамкорликнинг муайян масалаларини (турли тадбирларда иштирок этиш) муҳокама қилиш учун турли даражадаги кўшма ташрифларни амалга оширадилар.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси Миллий гвардиялари ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш мақсадида, мазкур идора раҳбариятининг икки давлатга ўзаро ташрифлари уюштирилди ва Қозоғистон томони билан жамоат хавфсизлиги ва қонунийликни таъминлаш соҳасида кўшма машғулотлар ташкил этиб келинмоқда.

Хусусан, 2018 йил октябрь ойида Ўзбекистон Республикаси Марказий ҳарбий округи кўшинлари қўмондони бошчилигидаги Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазирлиги делегациясининг Тараз шаҳрига (Қозоғистон) кўшинларни бошқариш, жанговар ва тезкор тайёргарликни ташкил этиш, шунингдек, бўлинмаларнинг кундалик фаолияти бўйича тажриба алмашиш учун ташрифи бўлиб ўтди. Жавоб ташрифи сифатида, ўша йилнинг октябрь ойида Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазирлиги бошчилигидаги делегация МДХ мудофаа вазирлигининг навбатдаги мажлисида иштирок этиш учун Ўзбекистонга ташриф буюрди. Ушбу ташриф доирасида Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазири билан учрашув ва Ўзбекистон Республикаси қуролли кучлари академиясига ташриф ташкил этилди.

2019-йилда Ўзбекистон Республикаси мудофаа идоралари ва Қозоғистон ўртасидаги икки томонлама кўшма ташрифлар ўтган йилларга нисбатан кескин ошди. Томонлар Марказий Осиё минтақасидаги вазиятни баҳолаш, кўшма ҳаво мудофааси тизими, ҳарбий таълим ва кичик мутахассисларни тайёрлаш соҳасидаги ҳамкорлик каби соҳаларни кўриб чиқдилар.⁵

⁵ Согласно полученной информации от МО РУ.

Ўз навбатида, Ўзбекистон раҳбарияти Қозоғистон ҳарбий хизматчиларини республиканинг олий ҳарбий таълим муассасаларида ўқитишдан манфаатдор.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазирлиги делегациясининг 2019 йил октябрь ойида Остона шаҳрига ташрифи чоғида Ўзбекистон Республикаси қуролли кучлари Академиясида Қозоғистон ҳарбий хизматчиларини ўқитиш бўйича ўқув дастурини ишлаб чиқиш билан ҳарбий кадрлар тайёрлаш бўйича ўзаро ҳамкорлик масалалари кўриб чиқилди, шунингдек, ҳарбий таълим ва ёшлар таълими соҳасидаги ўзаро ҳамкорлик масалалари муҳокама қилинди.

Бугунги кунда ҳарбий техника йўналишдаги икки томонлама ҳамкорлик энг долзарб бўлиб қолмоқда. Қозоғистон мудофаа саноати корхоналари томонидан ишлаб чиқарилаётган ҳарбий ва икки томонлама маҳсулотларни ўрганиш, шунингдек, 2018 йилда икки томонлама ҳарбий-техник ҳамкорликнинг истиқболли йўналишларини муҳокама қилиш мақсадида ҳарбий-техник ҳамкорлик бўйича ҳукуматлараро қўшма Ўзбекистон-Қозоғистон комиссияси ташкил этилди.⁶

Унинг доирасида ҳарбий техникаларни таъмирлаш ва техник хизмат кўрсатиш, етказиб бериш, тажриба алмашиш ва янги ишлаб чиқаришларни ўзлаштириш масалалари кўриб чиқилади.

Ўзбекистон-Қозоғистон қўшма ишчи гуруҳининг биринчи Мажлиси 2018 йил 28-31 январ кунлари Нур-Султон шаҳрида бўлиб ўтди, иккинчи Мажлиси 2019 йил 13-14 март кунлари Тошкент шаҳрида бўлиб ўтди. Унинг натижаларига кўра, томонлар янги ишлаб чиқаришни ривожлантириш масалаларини ишлаб чиқмоқдалар, хусусан: вертолётлар ва уларнинг таркибий қисмларини таъмирлаш бўйича ҳамкорлик; авиация техникасига техник хизмат кўрсатишни ташкил этиш, шунингдек зирҳли транспорт воситалари учун двигателларни ишлаб чиқариш ва етказиб беришга келишилди.⁷

Давлатларнинг 2021 йилда ўзаро 3 марта, 2022 йилда 4 марта, 2023 йилда эса 5 марта ишчи ташрифлар ва қўшма машғулотлар ўтказилгани ҳамкорлик тобора жадал ўсиб бораётганидан дарак беради.

Хулоса қилинадиган бўлса, икки давлатнинг ҳарбий соҳадаги ҳамкорлиги масалалари бўйича, мавжуд меъёрий-ҳуқуқий база турли хил ҳуқуқий воситалардан фойдаланган ҳолда икки давлатнинг ҳарбий соҳада ҳамкорлик қилишига имкон беради.

⁶ <https://nuz.uz/fotoreportazh/34454-vpervye-voyska-kazahstana-i-uzbekistana-proveli-sovmestnye-ucheniya.html>

⁷ Узбекистан готов закупить у Казахстана военные тренажеры отечественного производства. // Веб сайт https://www.inform.kz/ru/uzbekistan-gotov-zakupit-u-kazahstana-voennye-trenazhery-otechestvennogo-proizvodstva_a3585655,15.11.2019.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси ўртасида «Икки томонлама ҳамкорлик бўйича ҳукуматлараро қўшма комиссия тузиш тўғрисида» Протокол, Олмаота, 1997 й. 2 июнь.
2. Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасида «Абадий дўстлик тўғрисида» ги Шартнома, Тошкент, 1998 й. 31 октябрь.
3. Ўзбекистон Республикаси билан Қозоғистон Республикаси ўртасида «Стратегик шерикчилик тўғрисидаги» Шартнома, Тошкент, 2013 й. 14 июнь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида» ги Фармони. – Халқ сўзи, 2017 йил 18 февраль. – № 28 (6722).
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 22 декабрдаги
6. Мирзиёев Ш.М. «Марказий Осиё: Ягона тарих ва умумий келажак барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик» номли халқаро конференциядаги нутқи. 10 ноябрь, 2017 йил
7. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами;
8. Ўзбекистон Республикаси ТИВ ахборотномаси;
9. <http://www.gov.uz>;
10. <http://www.stat.uz>
11. <http://www.lex.uz>
12. <http://www.uza.uz>;
13. «Казахстанская правда» газетаси;
14. «Kazenergy» журнали;
15. www.kursiv.kz
16. www.polit-asia.kz